

PAŽYMA
EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA
(TEISINGUMAS IR VIDAUS REIKALAI)

2022 M. KOVO 3-4 D., BRIUSELIS, BELGIJA

Elektroniniai įrodymai: a) Reglamentas dėl Europos įrodymų pateikimo ir saugojimo orderių, taikytinų elektroniniams įrodymams, b) Direktyva dėl teisinių atstovų įrodymų rinkimo tikslais / E-evidence: (a) Regulation on European Production and Preservation Orders for electronic evidence, (b) Directive on legal representatives for gathering evidence

Pažangos ataskaita / Progress report

Klausimo esmė:

Pirmininkaujanti valstybė Prancūzija teisingumo ministrams pristatys pasiektą pažangą derybose su Europos Parlamentu dėl šių teisės aktų. Atsižvelgdama į tai, kad reikšmingos pažangos derybose su Europos Parlamentu iki šiol nėra pasiekta, paskutinis politinis trilogas buvo tik 2021 m. liepos mėnesį, pirmininkavimą perėmusi Prancūzija nusprendė laikytis kitokios derybinės metodologijos – pirma, su valstybėmis narėmis aptarti visas Europos Tarybos ir Europos Parlamento besikertančias pozicijas pagal atskiras penkias temas, kad būtų galima susidaryti panoraminį vaizdą, kur yra didžiausios Europos Tarybos raudonos linijos dėl visų Reglamento ir Direktyvos nuostatų. Šios penkios temos kartu su naujausiais Europos Parlamento siūlymais, gautais 2021 m. gruodžio 20 d. ir vėliau 2022 m. vasario 2 d., buvo atitinkamai aptartos sausio ir vasario mėn. vykusiuose keturiuose darbo grupių posėdžiuose (trys COPEN ir vienas CATS posėdžiai), po ko Pirmininkaujanti valstybė susitiko su Europos Parlamentu techniniame trilogė vasario 10 d. Prancūzija pasiryžusi toliau dėti pastangas, kad būtų pasiektas visapusiškas ir subalansuotas kompromisas. Jos tikslas – tęsti oficialius susitikimus su Europos Parlamentu, kartu užmezgant neoficialius ryšius, kuriais būtų palaikomas šis institucinis dialogas.

Lietuvos pozicija: išklaudyti informaciją.

Tarybos sprendimas dėl neapykantos retorikos ir neapykantos nusikaltimų / Council decision on hate speech and hate crimes

Bendras požiūris/politiniai debatai / General approach/policy debate

Klausimo esmė:

Europos Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai dėl įtraukesnės ir labiau saugančios Europos: Europinių nusikaltimų sąrašo plėtrą įtraukiant neapykantos kalbą ir neapykantos nusikaltimus yra susijęs su Europos Komisija iniciatyva, kuria siekiama į ES nusikaltimų sąrašą įtraukti neapykantos kalbą ir neapykantos nusikaltimus, kaip 2020 m. pranešime apie Sąjungos padėtį paskelbė Pirmininkė U. von der Leyen. Šiuo metu nėra teisinio pagrindo neapykantos kalbai ir neapykantos nusikaltimams kriminalizuoti ES lygmeniu. Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) nustatyta

dabartinį ES nusikaltimų sąrašą reikia išplėsti, kad būtų užtikrintos minimalios bendros taisyklės, kaip apibrėžti nusikalstamas veikas ir sankcijas, taikomas visose ES valstybėse narėse. Šiandien paskelbta iniciatyva yra pirmas žingsnis siekiant išplėsti ES nusikaltimų sąrašą. Kitas žingsnis būtų valstybių narių pritarimas iniciatyvai prieš Komisijai pateikiant pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto. Kartu su Komisijos Komunikatu, buvo pateiktas ES Tarybos sprendimo dėl neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų įtraukimo į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 1 dalyje nustatytas nusikaltimų sritis projektas.

Pagrindiniai komunikato aspektai

Iniciatyvoje išdėstyti įrodymai, dėl kurių į ES nusikaltimų sąrašą reikia įtraukti neapykantos kalbą ir neapykantos nusikaltimus, atsižvelgiant į SESV 83 straipsnio 1 dalyje nustatytus kriterijus: ● *Neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų tarpvalstybinis aspektas*: neapykantos kalba internete plinta sparčiai ir yra visur prieinama visiems. ● *Neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimai kaip nusikalstamumo sritis*, kuriai būdingas bendras specialus bruožas, t. y. neapykanta, nukreipta į asmenis ar asmenų grupes, turinčias (arba manoma turinčias) tas pačias saugomas savybes. ● *Neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimai kaip ypač sunkūs nusikaltimai*: jais pažeidžiamos bendros ES vertybės ir pagrindinės teisės, įtvirtintos Europos Sąjungos sutarties 2 ir 6 straipsniuose ir Chartijoje. Jie daro žalą asmenims, jų bendruomenėms ir visai visuomenei. ● *Nusikalstamumo raida*: dėl įvairių ekonominių, socialinių ir technologinių pokyčių ir raidos šie du reiškiniai nuolat augo. COVID-19 pandemija buvo vienas iš šių augimą lėmusių veiksnių. ● *ES nusikaltimo sąrašo išplėtimui nėra alternatyvų*: neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimai ES valstybėse narėse kriminalizuojami skirtingu mastu.

Neapykantos nusikaltimai ir neapykantos kalba prieštarauja ES sutarties 2 straipsnyje nustatytiems pagrindinėms Europos vertybėms. Pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 83 straipsnio 1 dalį Europos Parlamentas ir Taryba gali nustatyti minimalias taisykles dėl nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžimo ypač sunkių nusikaltimų, turinčių tarpvalstybinį pobūdį, srityse. Tokios sritys, pavyzdžiui, yra terorizmas, prekyba žmonėmis bei seksualinis moterų ir vaikų išnaudojimas. Atsižvelgiant į nusikalstamumo raidą, Taryba gali priimti sprendimą, kuriuo nustatomos kitos tokios sritys ir Komisijai suteikiami įgaliojimai (kaip antras žingsnis) pasiūlyti tvirtą kovos su neapykantos kalba ir neapykantos nusikaltimais ES lygmeniu sistemą. Pamatinio sprendimo tikslas – užtikrinti, kad už sunkaus pobūdžio rasizmo ir ksenofobijos apraiškas būtų baudžiama veiksmingomis, proporcingomis ir atgrasomomis baudžiamosiomis sankcijomis visoje ES. Tam reikia, kad valstybės narės kriminalizuotų neapykantos kalbą, t. y. viešą smurto ar neapykantos dėl rasės, odos spalvos, religijos, kilmės arba tautinės ar etninės kilmės kurstymą. Taip pat reikia, kad valstybės narės užtikrintų, jog nusikaltimų, kurie nėra neapykantos kalba, atvejais tokie rasistiniai ir ksenofobiniai motyvai būtų laikomi sunkinančia aplinkybe arba kad į tokius motyvus būtų atsižvelgiama nustatant sankcijas. Šia iniciatyva bus remiamas 2020-2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planas ir Kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo Europos Sąjungoje puoselėjimo strategija, taip pat 2020-2025 lyčių lygybės strategija.

Lietuvos pozicija:

Pritariame, kad Komisijos komunikate yra pateikta pakankamai įrodymų, kurie pagrįstų būtinybę **plėsti SEVS 83 str. 1 dalį įtraukiant ir neapykantos kalbą** ir neapykantos nusikaltimus. Manome, kad Komunikate yra pateikiama pakankamai svarių ir pagrįstų įrodymų, pagrindžiančių būtinybę į "ES nusikaltimų" sąrašą įtraukti neapykantos kalbą ir neapykantos nusikaltimus.

Pritariame, kad nesant **harmonizuoto požiūrio ir harmonizuotų neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos kriminalizavimo taisyklių**, valstybės narės savarankiškai negalės pasiekti efektyvių kovos su šiais reiškiniais rezultatų.

Pritariame Komunikate **pateikiamiems faktams ir apibendrinimams**, kad dėl interneto ir socialinės žiniasklaidos padidėjusio naudojimo internete atsirado daugiau neapykantos kalbos. Interneto sukuriamas nevaržymo efektas sudaro palankias sąlygas sparčiai dalytis neapykantos kalba pasitelkiant skaitmenines priemones, nes tariamas anonimiškumas internete ir nebaudžiamumo jausmas sumažina žmonių susilaikymą nuo tokių nusikaltimų darymo.

Pritariame pakoreguotam Tarybos sprendimo dėl neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų įtraukimo į Sutarties dėl Europos Sąjungos **veikimo 83 straipsnio 1 dalyje** nustatytas nusikaltimų sritis projektui.

Pagrindinės teisės: a) pasikeitimas nuomonėmis su Pagrindinių teisių agentūros (FRA) direktoriumi; b) išvados dėl kovos su rasizmu ir antisemitizmu / Fundamental rights: a) exchange of views with the Director of the FRA b) conclusions on combating racism and antisemitism

Patvirtinimas / Approval

Klausimo esmė:

Posėdyje bus siekiama patvirtinti Išvadų dėl kovos su rasizmu ir antisemitizmu projektą. Europos Taryba atsižvelgdama į subsidiarumo principą, prašo valstybių narių, taip pat Europos Komisijos imtis Išvadų projekte nurodytų veiksmų kovos su rasizmu ir antisemitizmu srityje.

Valstybės narės raginamos:

- sukurti nacionalinius veiksmų planus, kovos su rasizmu ir antisemitizmu srityje, patvirtinti ir naudoti teisiškai neprivalomą termino „antisemitizmas“ bei holokausto neigimo apibrėžtį; • didinti savo gyventojų informuotumą apie kovą su visų formų rasizmu ir antisemitizmu; • prireikus sustiprinti asmenų, priklausančių grupėms, paveiktoms rasizmo ir antisemitizmo aktų, apsaugą; • stiprinti teisėsaugos bei teisminių institucijų gebėjimus tirti neteisėtų antisemitizmo bei rasizmo neapykantos nusikaltimų bei neapykantą kurstančių kalbų apraiškas internete; • pasmerkti visų formų diskriminaciją bei užtikrinti tinkamą teisinėmis priemonėmis grįstą atsaką; • skatinti, įskaitant finansinėmis priemonėmis, švietimą, mokslinius tyrimus ir žinias apie žydų gyvenimą, antisemitizmą ir holokaustą, taip pat apie rasizmą ir vergiją; • paraginti įvairias žiniasklaidos priemones, ypač socialinės žiniasklaidos, įgyvendinti elgesio kodeksus, dėl kurių susitarta Europos lygiu ir kuriuose būtų įtvirtintas jų įsipareigojimas gerbti lygybės ir nediskriminavimo principus, taip pat teisę į saviraiškos ir informacijos laisvę ir paraginti juos kurti ir priimti sprendimus, kurie leistų greitai aptikti, įvertinti ir pašalinti, be kita ko, neteisėtą rasistinio ir antisemitinio pobūdžio neapykantą kurstančią kalbą internete; • imtis visų tinkamų priemonių užtikrinti tinkamą kompensavimą už žalą, kurią patyrė rasistinių ir antisemitinių išpuolių, kurie valstybėse narėse laikomi nusikaltimais, aukos ir kt.

Europos Komisija raginama:

- toliau laikyti kovą su visų formų rasizmu ir antisemitizmu Europos Sąjungos prioritetu, remti valstybes nares siekiant užtikrinti standartų, užtikrinančių visapusišką apsaugą nuo rasizmo ir antisemitizmo, kūrimą; • pasiūlyti daugiau finansavimo galimybių, siekiant padėti nacionalinėms žmogaus teisių institucijoms, lygybės įstaigoms ir kitoms viešosioms įstaigoms bei institucijoms plėtoti ES Pagrindinių teisių chartijos taikymo nacionaliniu lygmeniu patirtį, laikantis strategijos stiprinti ES Pagrindinių teisių chartijos taikymą ES lygiu; • remti, be kita ko, finansinėmis priemonėmis vietos valdžios institucijų ir atitinkamų pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimų stiprinimą kovojant su rasizmu ir

antisemitizmu, visų pirma skatinant jas plėtoti projektus, kuriais siekiama didinti socialinę sanglaudą, pavyzdžiui, tarpininkavimą, konfliktų sprendimą ir tarpreliginį dialogą;

- pateikti atnaujintą informaciją apie ES kovos su rasizmu veiksmų plano ir kovos su antisemitizmu bei žydų gyvenimo puoselėjimo strategijos įgyvendinimo pažangą ir su tuo susijusias nacionalines iniciatyvas, paskelbiant tarpines ataskaitas, kuriose būtų pateikta analizė ir rezultatai.

Lietuvos pozicija: pritarti išvadų projektui.

Su teise turėti advokatą susiję klausimai / Issues related to access to a lawyer

Pasikeitimas nuomonėmis / Exchange of views

Klausimo esmė:

Pirmininkaujanti valstybė siekia diskutuoti dėl teisės į advokatą ir teisės viršenybės. Advokatai atlieka svarbų vaidmenį saugant teisės viršenybės principą ir teisingumo sistemos nepriklausomumą, valdžių padalijimo principą, pagarbą pagrindinėms teisėms. Vykdydami savo veiklą - patardami, atstovaudami ir teikdami teisinę pagalbą, advokatai gina bylos šalių teises ir laisves, išreiškia savo nuomonę teismuose ir taip prisideda prie prieinamo, suprantamo, sąžiningo ir žmogiško teisingumo. Valstybėje, kurioje vadovaujamosi teisės viršenybės principu, advokatai yra esminė grandis tarp proceso dalyvių ir teisingumo.

Europos Komisijos 2021 m. teisės viršenybės ataskaitoje pabrėžiama, kad teismų sistemos veiksmingumas reikalauja, kad advokatai galėtų laisvai vykdyti savo konsultavimo ir atstovavimo veiklas, kad advokatų asociacijos atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant advokatų nepriklausomumą ir profesinį sąžiningumą. Todėl advokatai turi vykdyti savo veiklą su tam tikromis garantijomis dėl valdžios institucijų, teismų, kolegų, klientų interesų.

Advokato profesiją reglamentuojančios taisyklės šiuo metu yra visų pirma nacionalinės. Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba pažymi, kad advokatų veiklos pažeidimai pasireiškia grasinimais, konfidencialumo pažeidimais santykiuose su klientais, advokatų prilyginimu klientams, o kartais ir bandymais trukdyti vykdyti profesinę veiklą. Jeigu teisės viršenybės principo laikymasis prastėja, išryškėja grėsmė ir teisėjų, advokatų nepriklausomumo garantijoms. Būtent šiame kontekste Europos Komisija savo metinėje teisės viršenybės ataskaitoje vis labiau atkreipia dėmesį į advokatų padėtį valstybėse narėse. Žmogaus Teisių Konvencijos 6 str. įtvirtinta teisė į teisingą teismą, kuri apima teisę būti atstovaujama advokato. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 str. įtvirtinta teisė į veiksmingą teisių gynybą, teisę į nešališką teismą, galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamam ir atstovaujama. 1990 m. Jungtinių Tautų Havanos principai įtvirtina pagrindinius principus, susijusius su advokatūrų vaidmeniu. Europos Taryba Rekomendacijos Nr. R (2000)21 dėl laisvės užsiimti advokato profesija kviečia valstybes garantuoti, be kita ko, advokatų nuomonės ir saviraiškos laisvę, profesinės paslapties apsaugą, apsaugą nuo bet kokio spaudimo, sankcijų ar grasinimų. Europos Sąjungoje direktyva 77/249/EB ir direktyva 98/5/EB nustatyto taisyklės ir sąlygas advokato teisei laikinai ar nuolat praktikuoti kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jis įgijo kvalifikaciją. Tačiau, konkretaus teisinio reglamentavimo dėl advokato statuso ar etikos reikalavimų ES lygmeniu nėra. Toks bendrų taisyklių nebuvimas suteikia daugiau lankstumo teismų praktikai, tačiau užkerta kelią remtis bendrais standartais tais atvejais, kai į advokatų nepriklausomumą, vertinant kaip profesinę bendruomenę arba individualiai, būtų kėsiniama. Atsižvelgiant į tai, diskusija dėl bendrų normų, susijusių su teisininko profesija,

kaip esminio elemento, užtikrinančio tinkamą teisingumo sistemos veikimą Europos Sąjungoje, galėtų būti inicijuotas.

Ministrų diskusijai teikiami šie klausimai:

1) *Ar manote, kad, atsižvelgiant į savo nacionalinę padėtį, Europos advokatų statusas, užtikrinantis nepriklausomą profesijos vykdymą, galėtų prisidėti prie pagarbos teisės viršenybės principui?*

2) *Su kokiais iššūkiais susiduria Europos Sąjungos advokatai vykdydami savo veiklą ir užtikrindami teisės viršenybės principą ir kaip Europos Sąjunga galėtų padėti juos spręsti?*

Lietuvos pozicija:

Atsakant į pirmą klausimą, ar, atsižvelgiant į nacionalinę padėtį, Europos advokatų statusas, užtikrinantis nepriklausomą profesijos vykdymą, galėtų prisidėti prie pagarbos teisės viršenybės principui, siūlytina pritarti, kad tokia Europos Sąjungos iniciatyva būtų naudinga papildoma priemonė, kuri kartu su nacionaliniame teisiniame reguliavime numatytais advokatų veiklos garantijomis, prisidėtų prie efektyvaus profesinės veiklos vykdymo ir asmenų interesų, kuriuos gina ir atstovauja advokatai, užtikrinimo. Advokatų profesija vaidina ypatingai svarbų vaidmenį teisingumo vykdymo procese, todėl, siekiant, kad teisė į advokatą ir teisė į gynybą būtų veiksminga, advokatų nepriklausomumas ir jų veikla turi būti apsaugoti nuo trukdžių ar neteisėtos įtakos. Bendri advokatų statusui Europos Sąjungoje taikomi standartai taip pat galėtų, prisidėti ir skatinti ES advokatus pasinaudoti savo teise laikinai ar nuolat praktikuoti kitose valstybėse narėse nei tos, kuriose jie įgijo kvalifikacijas.

Atsakant į antrą klausimą, su kokiais iššūkiais susiduria Europos Sąjungos advokatai, vykdydami savo veiklą ir užtikrindami teisės viršenybės principą, ir kaip Europos Sąjunga galėtų padėti juos spręsti, pastebėtina, kad kai kurios nacionalinės advokatų asociacijos informaciją dėl pastebėtų problemų advokatų veiklos vykdymui ar kilusių iššūkių yra pasidalinusios su Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba, kuri identifikavo grėsmes advokatų profesinės paslapties pažeidimui, advokatų nepriklausomumui ar advokatų veiklos garantijoms. Manytina, kad Europos advokatų statusas būtų efektyvi Europos Sąjungos priemonė šių grėsmių suvaldymui.

Kiti klausimai / AOB

a) **Įtarimai prekyba poveikiu / *Allegations of trading in influence***

b) **Įtarimai smurtu prieš demonstrantus per demonstracijas prieš COVID-19 apribojimus / *Allegations of violence against demonstrators during protests against COVID-19 restrictions***

Lietuvos pozicija: išklaudyti informaciją.

c) **Lenkijos teisėjo persekiojimas Baltarusijoje / *Prosecution of a Polish judge in Belarus***

Lenkijos delegacijos informacija / *Information from the Polish delegation*

Lietuvos pozicija: ketiname išreikšti palaikymą Lenkijai, atsižvelgiant į Lietuvos patirtį „Sausio 13-osios“ byloje, kai Rusija ėmėsi veiksmų prie šios bylos teisėjus ir prokurorus.